

Dr. Ivan Jablanović: Galileo Galilei. (1564.—1642.) Historijsko-apologetska studija. Savremena pitanja svez. 27. Hrvatska Tiska F. P. Mostar 1928. 8°, str. 73.

U povijesti kopernikanskog sustava susrećemo će na prvim stranicama s imenom Galileo Galilei. S ovim je imenom skopčana jedna povijest, o kojoj ni danas još, nakon skoro puna 3 vijeka, nijesmo, čini se, potpuno saglasni. Nije mi ovdje na umu nesaglasje, što vlada između pristaša Crkve i njezinih načelnih protivnika; mislim na razlike u ocjeni ovog historičkog fakta kod nas samih, zapravo na podijeljena gledišta: kako valja postupati, da se objektivna istina ne povrijedi.

Da naši protivnici nastoje slučaj Galilejev uzdržati na površini u svim mogućim varijacijama, po ugled Crkve nepovoljnim, poznata je stvar. Mnogo se već pisalo o njemu, naročito o procesu, što se vodio u Rimu, kako ističe i g. pisac u predgovoru; ali kod nas nije ovoj važnoj činjenici posvećivana osobita pažnja. Protivnici se kršćanskog nazora na svijet i kod nas svakom prilikom znadu nabaciti na Crkvu, predbacujući joj baš ovaj slučaj. Zato je vrlo dobro, da je u seriji izdanja »Savremenih pitanja« došao na red uvijek savremeni Galileo Galilei.

Dr. Jablanović se, veli, u obradbi ovog pitanja potpuno oslonio na P. Adolfa Müllera S. I., bivšeg profesora astronomije na Gregorijanском sveučilištu u Rimu (str. 11). P. Müller je doista, čini se, ovo pitanje proučio svestrano. Imao je barem prilike boraveći dugo u Rimu. I to je privuklo Dr. J., da mu pokloni potpuno svoje povjerenje. Da mu je međutim bilo moguće saznati i za koje drugo zvono, možda bi obradba ove knjižice imala ponešto drukčiji karakter.

Publikacija P. Müllera nije naišla svuda na odobrenje. Djelo (I. dio) je doduše preporučeno kod nas u »Hrv. Straži« (god. 1909. str. 383.), ali je upravo poraznu kritiku o njemu napisao profesor u Bonnu Aloys Müller u časopisu: »Tübinger Quartalschrift« No. 4. god. 1910. pod naslovom: »Zur Beurteilung Galileis«.

Tačan i iscrpiv prikaz, a naročito rješenje Galilejeva spora s teolozima posebno s kongr. Sv. Oficija, zahtijeva opširan pretres mnogih sporednih stvari, koje silno utjecahu na jednu i na drugu stranku. O svemu tomu dade se naći kod Adolfa Müllera zanimivih i važnih izvoda, sabranih na podlozi historičkih izvora. Jesu li pak svi ovi njegovi izvodi bazirani tako, da ih mora i onaj, koji stvar promatra možda s drugog stanovišta, prihvatiti ili barem dopustiti t. j. dozvoliti kao objektivne, zakonite i nepristrane zaključke iz činjenica, pravo i tačno osvijetljenih?

Na ovo odgovara kritičar Aloys Müller — negativno i zamjera piscu, da se dao zavesti na jednostranost, po kojoj njegova monografija o Galileju nije nikako simpatična. Kao da iza svake stranice prodahuje neki neobjektivni duh, koji skoro ništa dobrog ne vidi u Galileja, a i ono, što mu se priznaje, veli, tako se priznaje i prikazuje, da nas više odbija, nego privlači.

I u prikazu Dr. Jablanovića, koji se u najboljoj vjeri oslanja na P. Adolfa Müllera, može se to ustanoviti.

Eno na str. 22. nevjerojatno isticanje da Galilei »ne pozna« novih iznašašća Kepplerovih; da je »zavidan« Nijemcu; da nije nikad »ni čitao Kepplerovih djela«; da on »nije bio astronom«. Onda ono cjepidlačaranje, kako je njemački astronom Simon Mayr baš na »drugi dan« Galilejevih zapažanja otkrio Jupiterove mjesece (str. 23.); kako »nije baš on bio potrebit da se Jupiterovi mjeseci pronađu« (a tko je od nas za isto potrebit!?), kako je to samo »sreća bila« (pa zar nije sreća i kod stotinu drugih?); kako mu se lagano podmiče kao da hoće djelo Kopernikovo »svojim« (str. 24.) učiniti; kako svoje mnijenje »silom, bez dokaza drugima narivava« (str. 25.); kako se »nevješt i neupučen zapleo u bogoslovska pitanja« (str. 27.) i t. d.

Nema sumnje, da je Galilei mnogo pogriješio i svojim postupkom upravo pospješivao onaj sudbonosni ukaz sudišta inkvizicije. Ali ni njegovo »nepovlasno« upuštanje u tumačenje Sv. pisma, ni »žestoka« ćud, ni oholost i želja »za slavom« ni neposlušnost, ni »preuzetnost«, kojom je branio i dokazivao Kopernikov sastav ne umanjše ove »sazaljenja vrijedne pogreške« (str. 41.) rimske kurije. To je činjenica, isto tako, kao što znamo, da je činjenica skandalozno vladanje nekih papa i kardinala u IX. i XVI. vijeku. Pa zato dok jednu činjenicu priznajemo, ne trebamo drugu postavljati u krivo svjetlo.

Više treba naglasavati to, da se onodobni događaji i njihov međusobni vez ne smije ni gledati ni mjeriti očima savremenog danas kritičara. Tako se ni objektivna pogreška članova inkvizitorskog sudišta ne može s poštenom namjerom iskorišćivati protiv Crkve onako, kako to kadgod nastoje da čine liberalci. Način govora inkvizitorskog sudišta vrlo je lijepo osvijetlio Dr. Jablanović u IX. poglavlju.

Da naši ljudi ne moraju raditi bez iscrpnih literarnih pomagala, u skućenim prilikama, prevrćući deset puta onu krajcaru prije, nego što je za knjigu izdadu, ne bi bila u zaključnoj riječi potrebna ona isprika (str. 73.) za koju sam Dr. J. osjeća, da je na mjestu. On bi u drugim povoljnijim prilikama bio mogao prikupiti sav materijal ob ovom pitanju, i ne bi bio u prikazu ovisan o sudu samo jednog, makar inače vrlo poštovanog autora.

Ali i ovako će knjižica u našim prilikama unijeti jednu potrebnu zraku u tamna pričanja o »mučenju« Galilejevom. Učinit će, da se gdjegdje iskorišteni historijska laž, o nečovječnom postupku prema Galileju kao pioniru znanosti. Ne će možda svakom podati najtačnije slike vjernog sina Crkve Galileja Galilei; ali će utvrditi objektivno stanje jedne historijske činjenice, mnogo izrabljivane. A to je velika zasluga Dr. Jablanovića.

Dr. A. Živković.

Priprava na prvu sv. ispovijed i na prvu sv. pričest. Prema Jaegers-Schmittu preveo Msgr. dr. Milan Beluhan, Zagreb 1928. (Nadb. tiskara). 8° — str. 186.

Ovo je djelo prijevod s njemačkoga originala, komu je auktor dugogodišnji dušobrižnik, župnik, a sastavio ga je na osnovu svoga pastoralnog